

МЕМОРИЈАЛНА АРХИТЕКТУРА

- међуратни период је обележила велика продукција меморијалне архитектуре и скулптуре
- мапирање места сећања и креирање културе сећања на Први светски рат, али и Балканске ратове
- уједно креирање топоса који су кључни у формирању југословенског наратива

- **Јанко Шафарик, Спомен-капела на Кајмакчалану, 1918.**
 - настала у периоду када је меморијална архитектура још увек стилски и идеолошки недефинисана
 - у капели смештена урна са срцем Арчибалда Рајса
 - скромна, без много декорације
- **фирма Ђованија Бертота (?), Споменик палим борцима у Ћуприји, 1922.**
 - коришћење одређених алегоријских симбола попут сокола и праве топовске ђулади
- **Сергије Багенски, Споменик на Церу, 1927.**
 - пројектовано у форми која подражава природну стену, што алудира на саму планину Цер
 - на врху се налази бели орао, а испод њега српски грб
 - уз споменик су прислоњене три аутентичне пушке са бајонетима
 - стена исто тако може да симболизује и државу, њену снагу, неосвојивост и постојаност
- **Гојко Тодић, Споменик на Гучеву, 1927-1929.**
 - висок 16 метара
 - аустријска војска га је подигла за своје војнике
 - арх. Гојко Тодић добио задатак да споменик реконструише за потребе и српских војника
 - додат лаворов венац са крстом
 - на врху пирамиде двоглави орао
- **Јулијан Ћупон, Спомен-кула на Чегру, 1925-1927.**
 - споменик који није везан за Први светски рат, већ српско-турски рат
 - кула посвећена Стевану Синђелићу
 - као саставни део споменика и прави топови
- **Момир Коруновић, Спомен-костурница на Мачковом камену, 1926-1930.**
 - камен "свете српске земље"
 - костурница малих димензија, свега 8 метара висока
 - избор рустичног камена ради стварања утиска уклапања у природни амбијент

- **Момир Коруновић, Спомен-црква у Крупњу, 1926-1931.**
 - Коруновић и код овог пројекта користи камен као доминантни ликовни елемент
 - кореспондира са Мачковим каменом
 - по узору на Старо Нагоричино, иако сличност није очигледна
 - полијелеј и два чирака у цркви изведени од ратних трофеја
- **Момир Коруновић, Споменик на Зебрњаку, 1937.**
 - на месту где се водила Кумановска битка 1912.
 - грађен од базалта и армираног бетона
 - тространа база симболизује три дивизије које су се бориле
 - срушен 1942. од стране Бугара и Македонаца
 - специфичан споменик - експресионистички решен - паралеле са Ајнштајновом кулом у Потсдаму Ериха Менделсона
 - обиље симболике
- **Александар Васић, капела Радомира Путника на Новом гробљу, 1928.**
 - иако је Александар Дероко на конкурс освојио прву награду, изведено је решење Александра Васића
 - елементи ар декоа
 - српски и ратни симболи
 - рељефи војника који одају пошту војводи Путнику и чувају његов гроб
- **Милан Минић, спомен-капела костурница у Мачванском Прњавору, 1922.**
 - отворио је Арчибалд Рајс
 - постоји и снимак са отварања
 - начин на који је Минић пројектовао капелу представља његово виђење југословенског националног стила - романички, готички и византијски елементи
- **Петар Поповић, спомен-капела костурница у Сурдулици, 1924.**
 - у капели се види лобања набијена на бугарски бајонет
 - посвећена жртвама бугарске војске
 - несвакидашње решење - прислоњена уз школу - нема других сличних примера
 - у Другом светском рату Бугари срушили капелу, да би касније била обновљена
- **Василиј Андросов, спомен-црква у Радовању, 1928-1930.**
 - на месту где је убијен Карађорђе
 - саграђена од прилога народа - због тога фасада није од вештачког камена, без орнаментике типичне за Андросова
- **Иван Рик, спомен-црква са костурницом у Лазаревцу, 1938-1940.**
 - за погинуле у Колубарској бици

- **Самуел Сумбул, Јеврејска спомен-костурница, 1927.**
 - од 600 Јевреја колико их је учествовало у рату, 150 погинуло
 - лав и двоглави орао као изабрани симболи идентитета и патриотизма
- **Франо Менегело Динчић, Споменик над костурницом у Шапцу, 1930.**
 - велики број цивилних жртава у рату
 - војник са заставом победе, код постоља скулптура мушкарца који кида ланце и жена која симболизује Југославију
- **Роман Верховској, спомен костурнице руским и српским ратницима на Новом гробљу, 1935.**
 - српску костурницу у сарадњи са Живојином Лукићем
 - Лукић аутор војника, а Верховској орла који симболизује пораженог непријатеља
 - придодат и прави топ
 - руска костурница арханђел Михаил стоји на артиљеријском пушчаном зрну, ослоњен на мач који је уједно и крст и који пробија змију/неман/непријатеља
 - у десној руци држи покидане ланце
 - на пушчаном зрну је царски грб Русије
- **Иван Мештровић, Споменик незнаном јунаку на Авали, 1933-1938.**
 - Први споменик Незнаном јунаку на Авали подигли су 1922. године сељаци из околних села
 - Данашњи споменик Незнаном јунаку подигнут је по пројекту вајара Ивана Мештровића 1934-1938. године, на месту средњовековног града Жрнова, који је приликом изградње споменика у потпуности уништен
 - државни подухват финансиран средствима Краља Александра Карађорђевића од црног јабланичког мермера
 - каријатиде персонификације жена југословенских регија - Босанка, Црногорка, Далматинка, Хрватица, Словенка, Србијанка, Војвођанка и Јужносрбијанка
- **Александар Дероко, Споменик на Газиместану, 1939.**
 - поводом 500 година од Косовске битке
 - форма средњовековне куле
- **Спомен-капела Јулијуса Минха на Ртњу, 1932.**
 - приватна меморијална архитектура
 - Јулијус Минх Јеврејин који је држао рудник на Ртњу
 - капела понавља рустичну форму израстања из амбијента попут капеле на Мачковом камену
 - уништена

- **Српско гробље у Тијеу, 1928-1930.**
- **Српско гробље у Бизерти, 1916-1924.**
- **Француско гробље у Београду, 1930-1931.**
- **Спомен-гробље чехословачких војника у Крагујевцу, 1918-1924.**
- **Хуберт Ауст, Југословенски маузолеј у Оломуцу у Чешкој, 1926.**
- **Владимир Брандт, Спомен-капела у Хајнрихсгрину, 1925-1932.**
 - после Првог светског рата војна гробља масовно пројектована, посебно за војнике који су животе оставили у другој земљи
 - форма слична, низ надгробних споменика исте форме са једним централним спомеником
- **Бранислав Маринковић, Француска спомен-црква у Београду, 1939-1988.**
 - спомен палим француским ратницима на Солунском фронту а од добровољних прилога сакупљених у Југославији и Француској
 - сутерену цркве пројектована је крипта
 - Први светски рат политички приближио српски и француски народ
 - Маршал Франше д'Епере иницирао подизање цркве
 - Маринковић вероватно одабран као неко ко се школовао у Француској
 - пројектовао решење које било у складу са савременом сакралном архитектуром у Француској - далеко слободније форме и модернистички
 - нажалост, услед несреће на градилишту где је пала таваница и погинуо радник, изградња одложена и затим прекинута услед избијања Другог светског рата
 - црква завршена тек 1988. и то у далеко скромнијој форми
- **Милутин Борисављевић, предлог спомен-капеле на Зејтинлику, 1926.**
- **Леон Азема, Макс Ердеј и Жак Арди, Спомен-капела у Вердану у Француској, 1918-1924.**
 - сличност Борисављевићевог конкурсног решења спомен-капеле на Зејтинлику са изведеном капелом у Вердану
- **Александар Васић и Николај Краснов, Спомен-костурница на Зејтинлику, 1928-1936.**
 - на крају изведено решење Александра Васића и Николаја Краснова
 - неовизантијски елементи
 - сличност са Васићевим маузолејем војводе Путника
- **Николај Краснов, маузолеј на Виду, 1938-1939.**
 - Краснов пројектовао и маузолеј на Виду
 - ипак скромније решење од Зејтинлика
- **Иван Мештровић, Споменик захвалности Француској, 1930.**
 - у духу француско-српског пријатељства и политике
 - приказана персонификација Маријане

- **Душан Милевић, Карађорђевог дома у Рачи Крагујевачкој, 1925-1933.**
- **Петар Гачић, Спомен-школа у Орашцу, 1927-1931.**
- граде се и спомен домови и спомен школе